

Szepesi Edit

KERESZTES SZENT JÁNOS: ISTENISMERET ÉS ISTENSZERELEM

A SZERZŐISÉG KÉRDÉSÉRŐL

Keresztes Szent János *Istenismeret és Istenszerelem*¹ című értekezése egyértelműen soha nem tartozott a szerző teljességgel autentikusként elismert írásai közé. Mégis, a magyar nyelven megjelent teljesnek tekintett Keresztes Szent János életműkiadás előszava említésre érdemesnek találta.²

A kérdés ésszerű eldöntéséhez segítségül kell hívnunk *pro* és *kontra* érveket, ám előjáróban érdemes megjegyezni, hogy indokainkkal megszokott (ettől még értékes), filológiában alkalmazott kategóriák mentén haladunk. Mindemellett azonban tekinthetünk jelen műre sajátos módon, a Szent János-i életmű komplementereként, melyre értékei mutatnak. Ha tanulmányozzuk a szerző egyéb műveit, az *Istenismeret és Istenszerelemben* foglalt doktrínát joggal szemlélhetjük úgy, mint a „kanonizált” írásoknak megfelelő kommentárokat, illetve azokhoz szellemiségükben illeszkedő gondolatokat. Ne feledjük továbbá: lehetőségünk van egy olyan, alapvetően tradicionális szemlélet kialakítására, mely mellőz bizonyos egyértelműen jelenkori, individualista nézőpontokat. Természetesen nem közömbös (minőségi írások esetében sem), hogy mely tekintélynek tulajdonítunk egy-egy művet, s milyen összképen keresztül találjuk meg azok esszenciáját. Ami azonban az individualista szempontok kizárását illeti, fontoljuk meg, hogy önálló módon, szerzőjétől függetlenül is tekinthetünk egy-egy kötetre, és a megjelölt (vagy éppen meg nem jelölt) szerzői nevet felfoghatjuk úgy, mint a mű „hordozóját”, óvóját, illetve egy írás *tartalmi szempontú* kiemelésének funkcióját láthatjuk benne.

Az *Istenismeret és Istenszerelem* több kötetben is fellelhető. Keresztes Szent János szerzőiségére utal, hogy egy 1618-as kéziratban a jól ismert *A lélek sötét éjszakája* című művével együtt szerepel.³ Szempontunkból érdekesebb az a kiadás, mely Antonio de Alvarado Benedek-

---

¹ *Istenismeret és Istenszerelem. A Misztikus Doktornak tulajdonított rövid értekezés.* Gödöllő, 2019, Sursum Kiadó.

² Szeghy Ernő a szerző összes művei első kötetének előszavában említi az *Istenismeret és Istenszerelem*-et. Lásd *Keresztes Szent János művei I-II.* Fordította Szent Teráziáról nevezett Ernő atya, sarutlan kármelita. Győr, 1995, Kármelita Rendház.

³ Az *Istenismeret és Istenszerelem* időrendben elsőként a Tomás de Jesús sarutlan kármelita szerzetes által 1610-ben kiadott kötetben található meg, ahol azonban maga Tomás de Jesús említi, hogy az illető mű már korábban is megjelent „egy másik szerző” neve alatt.

rendi szerzetes neve alatt jelent meg.⁴ Ebben szinte az egész *Istenismeret és Istenszerelem* megtalálható, anélkül azonban, hogy Alvarado atya megadná a mű szerzőjét (ellentétben egyéb, a könyvben hivatkozott művekkel). Ez a filológiai tény amellest szól, hogy jelen mű nem közvetlenül Keresztes Szent János munkája.⁵ (Felmerül a kérdés, hogy hivatkozáson valamely eredeti szövegből szó szerint kiemelt szakaszt értünk-e, vagy – ami egy XVII. században írt mű esetében elképzelhető – akár egy életmű összefoglalási kísérletét. Utóbbi esetben szigorúan véve önálló szerzőiségről is beszélhetünk.) Előző szempontunknak megfelelően mindenesetre szükséges megjegyeznünk, hogy plágium szándéka nélkül is elképzelhető más, adott esetben ismeretlen szerző művének saját név alatt való közzétevése, illetve hogy bizonyos, egyértelműen Keresztes Szent János által írt szakaszok szerzői hivatkozás nélkül is előfordulhatnak más név alatt megjelenő kötetekben (például az *Istenismeret és Istenszerelem* kilencedik fejezetében változtatás nélkül szerepel *A Kármelhegy útjában* is olvasható verse).⁶

A tartalmat tekintve több olyan pontot kiemelhetünk, amelyek alapján az *Istenismeret és Istenszerelem* szervesen illeszkedik Keresztes Szent János életművébe. Ilyen például a jelen mű egyik vezérgondolata, miszerint a spirituális kibontakozást illetően sarkalatos szerepe van a lélek képességeinek (akarát, értelem, emlékezet), a felfelé vezető cselekedeteknek, valamint a három isteni erénynek (hit, remény, szeretet). Ezek elszórtan ugyan, de mintegy „alaptételekként” jelennek meg autentikusként ismert műveiben is. (Keresztes Szent János szerzőiségével szemben ellenérvként hozható fel ugyanakkor a természetes és szerzett [beléöntött] szemlélődés közötti különbségtétel anakronisztikus megjelenése a szövegben, valamint az autentikusnak tekintett művektől való stílusbeli eltérés és a didaktikus karakter szokatlansága.)

Nincs lehetőségünk arra, hogy a szerzőiség kérdésében teljes mértékben történeti és életrajzírók által adott igazolásokra támaszkodjunk. Ezért amennyiben korrekt módon kívánunk a nyilatkozni, a fenti megfontolások figyelembevételével mellett csupán azt jelenthetjük ki, hogy az *Istenismeret és Istenszerelem* Keresztes Szent Jánosnak tulajdonítható mű.

---

⁴ A szóban forgó kötet címe *Kalauz a helyes élethez és a mennyek országába vezető úthoz* (1616).

⁵ Érdemes megemlítenünk, hogy Keresztes Szent János *A lelki életre vonatkozó gondolatok* című műve hasonlóképpen „csupán” Szent János rendtársa, Elizeus atya feljegyzéseinek keresztül maradt ránk (lásd *Lobogó Istenszeretet. Azaz: Keresztes Szent János kisebb művei*. Fordította Szent Teréziáról nevezett Ernő atya, sarutlan kármelita. Budapest, 1991. 112. o.).

⁶ Lásd *Keresztes Szent János művei I-II*. Id. kiad. I. köt. 108. o., illetve *Istenismeret és Istenszerelem*. Id. kiad. 103–104. o.